

TALABA YOSHLARDA AGRESSIV XULQ-ATVORNING NAMOYON BO'LISHINING IJTIMOIIY-PSIXOGIK MEXANIZMLARI

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.6.6.014>

Jumayev Nodir Zayniddinovich,

Psixologiya kafedrası katta o'qituvchisi. Buxoro davlat universiteti

<https://orcid.org/0000-0002-2212-6988>

Annotatsiya: Agressiya boshqa tirik jonzotga u buni istamagan vaziyatda haqorat yoki ziyon yetkazishni maqsad qilib qo'ygan xulq-atvorning har qanday shakli. Agressiya termini ko'p hollarda g'azab kabi negativ (salbiy) his-tuyg'ular bilan, haqorat qilish va ziyon yetkazish kabi motivlar bilan, hatto negativ ko'rsatmalar sirasiga kiruvchi irqiy va etnik xurofot bilan assotsiatsiyalanadi. Bu omillar natijasi zarar yetkazish bo'lgan xulq-atvorda albatta muhim rol o'ynashiga qaramay, ular bunday harakatlar uchun asos bo'la olmaydi. G'azab boshqalarga tajovuz qilish uchun aslo zaruriy shart bo'lib hisoblanmaydi, boshqacha qilib aytganda, ayrim holatlarda agressiya o'ta sovuqqonlik holatida yuzaga kelishi mumkin bo'lgani kabi, o'ta kuchli hayajon holatida ham paydo bo'lishi mumkin. Shuningdek, agressorlarning ular tajovuz qilayotgan shaxslardan nafratlanishlari yoki ularni yoqtirishlari umuman shart emas. Ko'pchilik odamlar o'zlari yoqtirgan insonlarga zulm o'tkazadilar.

Kalit so'zlar: tajovuz, tajovuzkor, zarar, g'azab, xulq-atvor, bosqinchi, zulm, haqorat, hujum, stress, mojaro, harakatlar.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПОВЕДЕНИЯ У СТУДЕНТОВ

Джумаев Нодир Зайниддинович,

Старший преподаватель кафедры психологии. Бухарский

государственный университет

Аннотация: Агрессия – это любая форма поведения, направленная на оскорбление или причинение вреда другому живому существу, когда оно этого не желает, с такими мотивами, даже связанными с расовыми и этническими суевериями, попадающими в разряд негативных установок. Хотя эти факторы, безусловно, играют важную роль в поведении, приводящем к причинению вреда, они не могут быть основанием для таких действий. Гнев не является необходимым условием агрессии по отношению к другим, иными словами, в ряде случаев агрессия может проявляться как в состоянии крайней холодности, так и в состоянии крайнего возбуждения. Агрессоры также не обязательно должны ненавидеть или любить людей, которых они насилюют. Большинство людей жестоко относятся к тем, кого любят.

Ключевые слова: Агрессия, агрессивный, вред, гнев, поведение, агрессор, угнетение, оскорбление, нападение, стресс, конфликт, действия.

SOCIO-PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF AGRICULTURAL BEHAVIOR IN STUDENTS

Jumayev Nodir Zayniddinovich,

Senior Lecturer of the Department of Psychology. Bukhara State University

Abstract: Aggression any behavior that aims to insult or harm another living being when he or she does not want to shape. The term aggression in most cases feels negative (negative) as anger-they are emotion with motives such as insults and prejudice, even among the negative indications are associated with racial and ethnic prejudice. B it is the result of factors damage despite the fact that manners

certainly play an important role, they are such the basis for the action can not be eras. Anger aggression against others the original to do is not considered a necessary condition, it is different as they say, in some cases, aggression can occur in a state of extreme coldness, such as extreme excitement can also appear in the status. And also the fact that the aggressors are disgusted with the persons they are attacking, or they do not need to like them at all. Many people they oppress those whom they like.

Keywords: Aggression, aggressive, harm, anger, behavior, aggressor, oppression, insult, attack, stress, conflict, actions

KIRISH (Introduction). Inson agressiyasi ko‘rinishlarining turli-tuman va tubsizligidan kelib chiqib, mazkur xulq-atvorni o‘rganishda D.Bass tomonidan taklif etilgan konseptual ramkalar bilan chegaralanish juda foydali ekanligi ayon bo‘ldi. Uning fikricha, agressiv harakatlarni uchta shkalaga asoslangan holda tasvirlash mumkin: jismoniy Verbal, aktiv-passiv va to‘g‘ri-egri. Ularning kombinatsiyalari sakkizta ehtimolga yaqin kategoriyalarni berib, ko‘plab agressiv harakatlarni ular asosida tushuntirish mumkin. Masalan, bir kishining ikkinchisi ustidan otib, pichoqlab yoki kaltaklab zo‘ravonlik qilishi ham jismoniy, ham aktiv, ham to‘g‘ri shkala sifatida kvalifikatsiyalanishi mumkin.

Afsuski, ayrim oilalarda o‘z otasi yoki onasining mehr-oqibatidan bebahra o‘sayotgan bolalar ham yo‘q emas. Ba‘zi oilalarda esa ota-ona va farzand o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning ijobiy psixologik iqlimda emasligi achinarli holdir, albatta. Aksariyat ota-onalar o‘z farzandlarini tarbiyaga chaqirishda g‘amxo‘rlik, mehribonlik, sabr-toqat, mehr kabi xislatlar bilan yondashish o‘rniga, kuch bilan, ayniqsa jismoniy jazo usuli bilan ta’sir o‘tkazadilar. O‘z navbatida bu kabi xatti-harakatlar bolalarda agressiv xulq-atvorning shakllanishiga zamin bo‘ladi.

METODLAR (Methods). Tadqiqot jarayonida talaba yoshlarda agressiv xulq-atvorning namoyon bo‘lishi va uni bartaraf etish mexanizmlari haqida fikrlar tahlil qilindi. Mayers D. ning “Изучаем социальную психологию” nomli o‘quv qo‘llanmasi metodologik manba bo‘lib belgilandi. Shu bilan birga Sh.M. Mirziyoyevning asarlaridan keng foydalanildi.

Mazkur maqolani tahlil qilish jarayonida ilmiy bilishning mantiqiylik, tarixiylik, izchillik va obyektivlik usullaridan keng foydalanildi.

Muhokama va natijalar. Bugungi kunda agressiv xarakterli bolalar talaba yoshlar orasida soni ortib borayotganligi psixologiyadagi dolzarb muammolar qatoridan joy egallashiga sabab bo‘ldi. Talaba yoshlarida agressiv xatti-harakatlarning vujudga kelishi murakkab va ko‘pqirrali jarayon bo‘lib, unga ko‘pgina omillar o‘z ta’sirini o‘tkazadi. Agressiv xatti-harakatlar oilada, tengdoshlar guruhida, oilaviy axborot vositasi ta’sirida shakllanishi aniqlangan.

Talaba yoshlarida agressiv xatti-harakat namunalarini quyidagi uch asosiy manbaga asoslanib to‘playdi:

Nosog‘lom oila muhiti. Ba‘zi oilalarda ota-ona bilan farzand o‘rtasidagi munosabatning ijobiy psixologik iqlimda emasligi, farzandlar o‘rtasidagi kelishmovchiliklar, oiladagi mojarolar, nizolar, oilaviy hamohanglikning mavjud emasligi bolalarda agressiv xulq-atvorning shakllanishiga olib keladi. Bolalardagi agressivlikning namoyon bo‘lishi oilaviy muhitning ta’sir darajasiga bog‘liq hisoblanadi.

Tengdoshlar guruhi. Bolalar oiladan tashqarida o‘z tengqurlari, sinfdoshlari bilan bo‘lgan munosabatda ham agressiv xatti-harakatlarni o‘zlariga singdiradilar. Ko‘pgina hollarda bolalar tengdosh do‘stlarining xatti-harakatlarini kuzatgan tarzda o‘zlarini agressiv tutishga urinadilar. Haddan tashqari agressiv bolalar esa o‘z tengdoshlari orasidan siqib chiqariladi. Bunday bolalar o‘zini xo‘rlangandek his qilib, o‘zi kabi agressiv bolalar guruhidan joy topadilar. Bu esa muammo ustiga

muammo tug‘dirmasdan qolmaydi.

Ommaviy axborot vositalari — bugungi kunda bolalarning agressivligini kuchaytirishga ta’sir etayotgan eng kuchli quroldir, degan fikr keyingi paytlarda ko’pchilik tomonidan e’tirof etilmoqda. Shu o’rinda oynai jahon orqali namoyish etilayotgan turli jangari filmlar, ko’rsatuvlar ham bolalarda agressiv xususiyatlarning tarkib topishiga ta’sir qilayotganligi mutaxassislar tomonidan qayd etilmoqda. Bu borada internetning ta’siri ham o’ziga xosligi inkor etib bo’lmas haqiqatdir. Talaba yoshlari internet orqali o’zining yosh va psixologik xususiyatlariga mos kelmaydigan ma’lumotlar bilan tanishmoqda, jangarilikni, agressiyani targ’ib etuvchi, shakllantiruvchi turli xil o’yinlarni o’ynash orqali o’zlarining ongosti sohasida agressiv xulqning shakllanishiga sabab bo’lmoqdalar.

Bir qator psixologlarning ta’kidlashicha, oiladagi iqlim, ota-ona o’rtasidagi o’zaro munosabatlar, ota-ona bilan farzand o’rtasidagi munosabatlar, oilaviy hamohanglik yoki aksincha kelisha olmaslik, opa-singillar, aka-ukalar bilan yaqinlik darajasi, farzand tomonidan qilingan noto’g’ri, yanglish xatti harakatlarga nisbatan ota-onaning agressiv reaksiyasi — oilada shakllanib kelayotgan agressiv xatti- harakatlarini kuchaytiruvchi yoki susaytiruvchi omillar hisoblanadi.

Talaba yoshlarda orasida agressiv hulq-atvorning bartaraf etishda, avvalo shu narsa ko’zga tashlanadiki har qanday holatda ham bolalarni be’etibor qoldirish kerak emas, ayniqsa talaba yoshlardani, o’smir yoshlarni, chunki ular huddi endi o’sib kelayotgan novda kabidir. Uni qaysi tomonga shakllantirsa shunday shakllanib boradi.

O’quvchilarda agressiv hulq-atvorni yo’qotish yoki oldini olishdagi birinchi mexanizm bu ota-oan va maktab va o’qituvchi orasidagi to’g’ri yo’lga qo’yilgan aloqalar mexanizmidir. Bu mexanizm yo’lga qo’yilsa bolalar hech bir vaqt o’zlari bee’tibor qolishmaydi. keyingi mexanizm bu – sog’lom muhit mexanizmi. Bunda oiladagi muhit sog’lom bo’lishi kerak, bolalar bo’sh vaqtida nima bilan band, o’rtoqlari kim, vaqtini kim bilan nimlarga sarflayabdi, internetdan nimalar uchun foydalanyabdi kabi savollarga oilad faqatgina sog’lom muhit tarsi mavjud bo’lgandagina ota-onalarimiz javob topa olishadi.

Mulohaza. (Result and Discussion). Xulosa qilib aytadigan bo’lsak, tadqiqotlar natijasiga ko’ra yana bir tendensiya ko’zga tashlanadiki, agressivligi yuqori bo’lgan o’smirlar ko’p hollarda ekstremal ravishda o’z-o’zini juda yuqori yoki juda past baholash xususiyatiga ega. Noagressiv bolalarga esa o’zini adekvat baholash xarakterlidir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

Жумаев, Н. З. (2022). Психологические механизмы предупреждения формирования мотивации агрессивного поведения у педагогов. *Science and Education*, 3(4), 1517-1523.

Jumayev, N. (2021). ФЕНОМЕН АГРЕССИИ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 7(7).

Nazarov, A. M. (2020). PSYCHOLOGICAL MECHANISM FOR IMPROVEMENT OF PSYCHOLOGICAL PROTECTION OF SPORTSMEN. *Theoretical & Applied Science*, (1), 435-438.

Назаров, А. М. (2020). Психологическая защита личности в спортивной деятельности “Психология XXI столетия”. Выпуск, 1, 97-99.

Бафаев, М. М., Усманова, М. Н., & Остонов, Ш. Ш. (2014). Симптомы эмоционального выгорания современного педагога. *Наука. Мысль*, (6).

Бафаев, М. М., & Остонов, Ш. Ш. (2014). СОЦИАЛЬНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ КАК МЕХАНИЗМ ЗАЩИТЫ ОБЩЕСТВА. In *Формы и методы социальной работы в различных сферах жизнедеятельности* (pp. 24-26).

Rustamov, S. (2021). ОСОБЕННОСТИ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРАКТИЧЕСКИЙ ПСИХОЛОГОВ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 8(8).

Рустамов, Ш. Ш. Анализ психологических данных с помощью программы SPSS. Информационная культура современного детства. Сборник статей Международной научнопрактической конференции Россия, г. Челябинск, 31.

Ахмадов, Н. Р. (2022). Психологические механизмы реабилитации процесса дезадаптации у подростков. *Science and Education*, 3(4), 1271-1277.